

digit@lt kulturarv

**Nationell strategi för arbetet med att
digitalisera, digitalt bevara och digitalt
tillgängliggöra kulturarvsmaterial och
kulturarvsinformation 2012 – 2015**

Sammanfattning

Den nationella strategin för arbetet med att digitalisera, digitalt bevara och digitalt tillgängliggöra kulturarvsmaterial och kulturarvsinformation 2012–2015 styr arbetet för de statliga kulturinstitutioner som samlar, bevarar och tillgängliggör kulturarvsmaterial och kulturarvsinformation.

Strategin innehåller riktlinjer för hur arbetet ska genomföras och följas upp. Strategin gäller för 2012–2015.

Målet med strategin är att kulturella verksamheter, samlingar och arkiv i ökad utsträckning ska bevaras digitalt och tillgängliggöras elektroniskt för allmänheten. Alla statliga institutioner som samlar, bevarar och tillgängliggör kulturarvsmaterial och kulturarvsinformation ska ha en plan för digitalisering och tillgänglighet.

1. Inledning

Kulturpolitiken syftar till att åstadkomma ökad livskvalitet. Viktiga redskap för detta är bl.a. att skapa förutsättningar för medborgarnas tillgänglighet till kultur och möjligheter till delaktighet i kulturlivet.

Tillgången till internet har gett upphov till en rad förändringar i hur människor tar del av, skapar och sprider kultur. Internet möjliggör delaktighet i samhällets olika processer, inte minst inom kulturen. För de offentliga minnesinstitutionerna – arkiven, biblioteken, museerna och de audiovisuella samlingarna – har möjligheterna att förmedla, bevara och till-

gängliggöra kulturarvet ökat. Den tekniska utvecklingen har haft och kommer fortsatt att ha stor betydelse för hur minnesinstitutionerna arbetar för att bevara och tillgängliggöra samlingarna samt möta sin publik.

Enligt de kulturpolitiska målen ska kulturen vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglatsamhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken bl.a. främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas. De digitala resurserna och den digitala tekniken är viktiga instrument för att uppfylla dessa mål och bidrar samtidigt till att kulturarvet görs synligt och tar plats på fler ställen i samhället. Synen på och tolkningen av kulturarvet förändras ständigt och ur ett medborgarperspektiv är det viktigt att det finns arenor för samtal om dessa tolkningar. Internet och den digitala tekniken är ett sätt för minnesinstitutionerna att erbjuda dessa arenor.

Kulturpolitiken har också som mål att främja allas möjligheter till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor. Kulturinstitutionerna, inte minst museerna, är viktiga bärare och förmedlare av kunskap. Ett sätt att uppnå dessa mål är att minnesinstitutionerna använder sig av den digitala tekniken för att göra kulturarvet tillgängligt och därmed underlätta för användarna att bli medskapare till den kultur och det kulturarv de använder och brukar.

Regeringen beslutade den 26 november 2009 (Ku2009/2152/KT) att uppdraga åt myndigheter, institutioner och företag att

senast den 9 april 2010 inkomma med underlag för en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande. Den nationella strategin med mål och riktlinjer för genomförande utgår från de underlag som myndigheter, institutioner och företag lämnat till regeringen.

2. Mål och genomförande

Målet med strategin är att *kulturella verksamheter, samlingar och arkiv i ökad utsträckning ska bevaras digitalt och tillgängliggöras elektroniskt för allmänheten. Alla statliga institutioner som samlar, bevarar och tillgängliggör kulturarvsmaterial och kulturarvsinformation ska ha en plan för digitalisering och tillgänglighet.*

Den huvudsakliga bakgrunden till strategin är att uppfylla de åtaganden som Sverige gjort genom rådets slutsatser av den 20 november 2008 om det europeiska digitala biblioteket Europeana och samtidigt bidra till att uppfylla de kulturpolitiska målen. Den verksamhet som berörs av strategins mål och riktlinjer ska ske inom myndigheternas och institutionernas fastställda ekonomiska ramar.

2.1 Statliga institutioner

För att strategins mål ska vara uppnått ska statliga institutioner som samlar, bevarar och tillgängliggör kulturarvsmaterial och kulturarvs-information senast 2015:

- Ha riktlinjer och mål för den egna verksamhetens arbete med att digitalt bevara och digitalt tillgängliggöra verksamhet, samlingar, arkiv och audiovisuella

arkiv. Samordningssekreteriatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande ska ges möjlighet att lämna synpunkter på riktlinjerna.

- Ha riktlinjer för hur en prioritering kan ske avseende digitalisering av verksamheter, samlingar och arkiv. Prioriteringen bör bygga på såväl bevarandeaspekter som efterfrågan på material från användare.

2.2 Samordningssekreteriatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande vid Riksarkivet

Samordningssekreteriatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande vid Riksarkivet ska bidra till, samt i vissa avseenden samordna arbetet med, att nå målet, genom att senast 2015:

- Presentera allmänna råd för digitalisering och tillgängliggörande av samlingar och arkiv som ska främja prioriteringar inom digitaliseringsarbetet och ett framtida användande av gemensamma format samt öppna och gemensamma standarder för det statliga kulturarvsområdet. Råden ska även innehålla definitioner av de olika aspekterna inom begreppet digitalisering som kan användas av de statliga kulturarvsmyndigheterna och kulturarvsinstitutionerna samt innehålla råd kring användbarhet och tillgänglighet.
- Ta fram förslag om nationella riktlinjer för hur en samordnad digital informationshantering och ett samordnat och kostnadseffektivt digitalt långtidsbevarande av samlingar och arkiv, inkluderat audio-visuella arkiv, kan ske hos de statliga institutioner som samlar, bevarar

och tillgängliggör kulturarvsmaterial och kulturarvsinformation. Förslaget ska även avse en roll- och ansvarsfördelning för arbetet med aggregering, digitalt tillgängliggörande och digitalt bevarande inom den statliga kulturarvssektorn.

Samordningssektariatet ska årligen:

- Redovisa hur mycket kulturarvsinformation som leveras till Europeana.

3. Strategiska överväganden gällande digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande

3.1 Digitalisering

Inom arbetet med digitalisering finns ett flertal områden som kräver samordning. Vissa av dem kommer att hanteras genom det uppdrag som regeringen gett samordningssektariatet vid Riksarkivet. Tre centrala frågor, gemensamma standarder, prioriteringen inom digitaliserings-arbetet samt användbarhet och tillgänglighet, bedöms som avgörande för att nå det övergripande målet.

3.2 Digitalt bevarande

Det långsiktigt digitala bevarandet kräver samordning i flera avseenden. Det är också avgörande att roll- och ansvarsfördelningen för de statliga kulturarvsinstitutionernas samordnade långsiktiga digitala bevarande är tydligt och fastlagt.

Samordningssekreteriatet vid Riksarkivet har fått regeringens uppdrag att arbeta övergripande med frågor om system för digitalt bevarande. Att finna gemensamma och kostnadseffektiva lösningar för det långsiktigt digitala bevarandet med gemensamma standarder för metadata är en central och avgörande fråga för att nå det övergripande målet.

3.3 Digitalt tillgängliggörande

Att skapa ökad tillgänglighet till samlingar och arkiv hos de statliga institutioner som samlar, bevarar och tillgängliggör kulturarvsmaterial och kulturarvsinformation är avgörande för att nå det kulturpolitiska målet om ett levande kulturarv som används och utvecklas. Det digitala tillgängliggörandet av kulturarvsmaterial och kulturarvsinformation är även en central utgångspunkt i rådslutsatserna om Europeana. Arbetet med att göra kulturarvet digitalt tillgängligt sker i dag framgångsrikt på de enskilda institutionerna, men för att intensifiera arbetet krävs gemensamma lösningar.

Regeringen följer det fortsatta utvecklingsarbetet av det projekt som presenterades i centralmuseernas samarbetsråds rapport Förstärkt samarbete inom museisektorn (Ku2011/466/KA) om en standardiserad och gemensam plattform, sverige.museum, där de statliga museernas samlingar finns digitaliserade, strukturerade och tillgängliga. Centralmuseernas initiativ kan bidra till att nå det övergripande målet om digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet. Regeringen anser även att samordningssekreteriatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet vid Riksarkivet kan vara en viktig part i detta utvecklingsarbete.

3.4 Juridiska frågor kopplade till digitalt tillgängliggörande av kulturarvet

Enligt regeringens uppdrag om att bidra till en nationell strategi skulle instanserna redogöra för hur vissa juridiska aspekter inverkar på arbetet med att digitalt bevara och digitalt tillgängliggöra kulturarvsmaterial och kulturarvsinformation. För att tillgodose instansernas uttalade behov av en samordnad hantering av juridiska frågor har regeringen gett samordningssekretariatet vid Riksarkivet i uppdrag att arbeta med och informera de medverkande myndigheterna och institutionerna om de juridiska frågor som är kopplade till digitalt bevarande och tillgängliggörande, främst upphovsrättsliga frågor.

4. Uppföljning och utvärdering

Samordningssekretariatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande vid Riksarkivet har fått i uppdrag att följa upp och utvärdera det arbete som sker utifrån den nationella strategin.

Verksamheten vid samordningssekretariatet ska i enlighet med dess uppdrag utvärderas under det första halvåret 2014. I samband därmed ska Riksarkivet presentera en rapport med ett ställningstagande om sekretariatets fortsatta verksamhet efter 2015.

5. Bakgrund

I propositionen Tid för kultur (prop. 2009/10:3) betonar regeringen behovet av att finna gemensamma lösningar för att driva arbetet med digitalisering, digitalt bevarande och digital tillgängliggörande vidare.

Regeringen beslutade den 26 november 2009 att uppdra åt myndigheter, institutioner och företag att senast den 9 april 2010 inkomma med underlag för en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande (Ku2009/2152/KT).

För att samordna arbetet inom kulturarvsområdet aviserade regeringen i budgetpropositionen för 2011 att ett samordningssekretariat skulle inrättas (prop. 2010/11:1). Sekretariatet var tänkt att stå för utveckling och kompetensuppbyggnad samt vara ett stöd i myndigheternas arbete med att genomföra den nationella strategin. I december 2010 gav regeringen ett uppdrag åt Riksarkivet att inrätta sekretariatet (Ku2010/2028/SAM).

5.1 Den nationella strategins roll i en digital agenda för Sverige

Det är en av regeringens ambitioner att Sverige ska vara ledande både nationellt och internationellt i fråga om att ta tillvara de möjligheter som digitaliseringen ger. Regeringen har därför i september 2011 fattat beslut om It i människans

tjänst – en digital agenda för Sverige. Agendan slår fast regeringens övergripande it-politiska mål fram till 2015 – Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter – och tydliggör ambitioner i förhållande till 22 områden med strategiska utmaningar.

Agendan pekar ut behov av insatser inom fyra strategiska områden: Säkerhet och användarvänlighet, Tjänster som skapar nytta, Infrastruktur samt It:s roll för samhällsutvecklingen. Inom området Tjänster som skapar nytta formuleras förutsättningar för kulturen under avsnittet Tillgång till kultur där även målet för denna strategi fastställts.

5.2 Den nationella strategin som en del av en digital agenda för Europa

På europeisk nivå har det tagits initiativ för att inrätta ett europeiskt digitalt bibliotek – Europeana – för digitalt material från hela Europa (böcker, tidningar, fotografier, film, audiovisuella verk, arkivhandlingar, museiföremål, monument och arkeologiskt kulturarv). Arbetet inleddes 2006 med rådsslutsatser om digitala bibliotek. Enligt de rådsslutsatser som antogs i november 2008, vilka inte är rättsligt bindande, ska medlemsstaterna upprätta nationella strategier och mål för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande samt främja synergier mellan de olika institutioner som är engagerade i processerna för digitalisering och elektronisk tillgång till kulturellt material och digitalt bevarande.

Sverige stödde de båda rådslutsatserna och framhöll att frivilligt samarbete på området är viktigt, men också att medlemsstaterna ska ges utrymme att utforma den nationella digitaliseringspolitiken på olika sätt. Vidare framförde Sverige att på europeisk nivå finns viktiga samarbetsprojekt där institutionerna på kulturområdet kan arbeta tillsammans med teknisk utveckling.

Europeiska kommissionen lanserade i mars 2010 strategin Europa 2020 (Europa 2020 – En strategi för smart och hållbar tillväxt för alla, KOM(2010) 2020) vars syfte är att ta Europa ur den finansiella krisen och förbereda EU:s ekonomi för nästa årtionde. Som en utpekad insats inom Digital Agenda för Europa slås fast att kommissionen åtar sig att till 2012 föreslå en hållbar modell för finansiering av Europeana och digitalisering av dess innehåll.

Strategin finns på regeringens webbplats www.regeringen.se/publikationer

Formgivning: Kulturdepartementet, 2011

Vill du veta mer om digit@lt kulturarv, kontakta

Sophia Laurin, departementssekreterare, tel. 08-405 10 00.

Ku11.015 Digit@alt kulturarv - Nationell strategi för arbetet med att digitalisera, digitalt bevara och digitalt tillgängliggöra kulturarvsmaterial och kulturarvsinformation 2012 – 2015

REGERINGSKANSLIET

Kulturdepartementet